

в учнів предметної і ключових компетентностей, опанування мовних засобів і всіх видів мовленнєвої діяльності.

Тематика вправ для учнів 7–9 класів відповідає вимогам чинних модельних навчальних програм, реалізує соціокультурний компонент, охоплює широкий спектр міжпредметних віломостей, цікавих для учнів цієї вікової категорії.

Медіація як навчальна стратегія формування іншомовної соціокультурної компетентності учнів. Еволюція ролі вчителя: фасилітатор–самомедіатор–медіатор

С. С. Печенізька,
кандидат філологічних наук,
доцент, провідний науковий співробітник
відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України

У сучасному полікультурному світі метою навчання іноземних мов, зокрема англійської – всесвітньо визнаної мови міжнародного спілкування – стає її використання як універсального інструменту в діалозі культур і цивілізацій. Це викликає потребу формування відповідної іншомовної соціокультурної компетентності та перегляд традиційних підходів до навчання в освітніх закладах. Так, за результатами Всеукраїнського соціологічного дослідження КМІС, проведеного методом онлайн-інтерв'ю серед 2001 жителів України віком від 18 років та старших упродовж грудня 2022 – січня 2023 року на запит Міністерства цифрової трансформації України щодо оцінки рівня володіння іноземними мовами серед дорослого населення України (зокрема англійською, польською, турецькою, угорською, іспанською, французькою, німецькою), а також вивчення стимулів та бар'єрів у вивченні іноземних мов, отримані дані виявилися досить контрверсійними. За цим опитуванням: «більшість українців, а саме 68% мають певні знання принаймні однієї іноземної мови, хоча часто ці знання не є глибокими: зокрема 51% українців зазначили, що мають деякі знання англійської мови, але детальніший аналіз показує, що **тільки 23% можуть читати, писати і спілкуватися англійською мовою на побутовому і навіть на професійному рівнях. Взагалі не володіють іноземними мовами на будь-якому рівні майже третина дорослих жителів України – 31.8%**» [3]. Усе зазначене викликає потребу планомірної і цілеспрямованої роботи педагогів протягом всіх освітніх ланок над розвитком в учнів відповідної віку іншомовної комунікативної компетентності, що передбачає перегляд класичних підходів до навчання іноземних мов і культур, які виявилися недостатньо результативними.

Саме тому зараз у сфері освіти України все більшої популяризації у закладах загальної середньої та вищої освіти набуває поняття «**медіації**» як навчальної стратегії глибокого розуміння мови й іншомовної культури (у процесі як вербального, так і невербального спілкування з іноземцями). Так, згідно з **Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання** «Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment» (2020)

від Council of Europe, «медіація» може трактуватися як «процес проникнення в мову ('*language*') через фасилітацію розуміння та комунікації» [2, с. 35].

Зазначена методична проблема є відносно новою: зарубіжні науковці почали її обговорювати у 1990-х роках. Досліджувалося явище медіації та особливості здійснення медіативної діяльності (Байрам М.), зокрема її психологічні аспекти (Віаджіо С.), було визначено компоненти змісту медіації, а також функції міжкультурного медіатора (Зарате Ж.). Серед вітчизняних науковців проблему медіації у процесі навчання іноземних мов досліджували: Волік В. (письмові форми медіації для підготовки студентів-фахівців: запропоновано систему медіативних стратегій), Пасічник О. (медіація як особливий вид комунікативної навчальної діяльності, діяльність медіатора), Швороб Л. (міжкультурний підхід у навчанні іноземних мов та роль вчителя-медіатора). Цей перспективний стратегічний освітній напрям вимагає подальших і глибоких досліджень, оскільки потреба у формуванні вмінь тлумачення міжкультурних відмінностей залишається актуальною для наших громадян, особливо зараз, коли багато українських сімей змушені виїхати через війну за кордон та стикнутися з проблемами міжкультурної комунікації й інтеграції. Це обумовлює необхідність формування стратегічних умінь медіативної діяльності як учнів, студентів, так і вчителів іноземних мов в Україні, так само як і потребу визначення відповідної системи вправ і завдань у сучасних підручниках іноземних мов задля досягнення цієї мети.

Оволодіння іншомовною соціокультурною компетентністю передбачає засвоєння необхідного мінімуму соціокультурних знань, а також системи навичок і вмінь узгоджувати свою поведінку у відповідності до комунікативних завдань, враховуючи можливі розбіжності трактування окремих значень у різних культурах, що відображається в особливостях перекладу, у вербальному та невербальному спілкуванні. Невідповідностей між буквальним перекладом та реальним значенням, яке вкладають носії мови, досить немало через нюансові відтінки значень слів в англійській мові залежно від контексту, тому так важливо перевіряти технічний переклад онлайн-перекладачів, які можуть не завжди доцільно вловлювати контекстне значення, на відміну від реальних фахівців мови – медіаторів (перекладачів, вчителів, філологів), здатних керуватись своїм соціолінгвістичним досвідом, а не тільки набутою лексико-граматичною базою іноземної мови, зчитувати й адекватно транслювати і ретранслювати всім учасникам процесу міжкультурної комунікації сутність закладеної в іншомовному повідомленні ідеї, щоб не виникало викривлених трактувань у сприйнятті змісту чи форми. Цей процес глибокого занурення у мову, розуміння і тлумачення її явних і прихованих сенсів на базі вербальної і невербальної взаємодії з урахуванням соціокультурного підґрунтя і називаємо «медіацією».

Тож сучасний вчитель іноземної мови має бути не тільки фасилітатором – наставником, який допомагає учням опанувати формальний аспект іншомовного спілкування, але й медіатором – соціокультурним перекладачем, посередником-розтлумовувачем, здатним також пояснити і неформальні, приховані подекуди за словами, змістові нюанси в інтерпретації носіїв мови. Втім, аби адекватно орієнтуватися в контекстному розумінні іншомовного повідомлення, потрібно самому постійно займатися професійним самовдосконаленням, щоб бути висококласним фахівцем і

вміти навчити цього інших – стати спочатку «самомедіатором», щоб мати змогу виступати в ролі посередника-медіатора за потреби, а також через медіацію як методику навчити інших теж брати на себе роль медіаторів для вирішення типових комунікативних задач при спілкуванні з іноземцями у форматах real-life або business communication. Таким чином термін «медіація» починає набувати все більшої популярності в Україні як новий вектор розвитку освітньої іншомовної сфери – навчальна стратегія формування іншомовної соціокультурної компетентності на уроках іноземної мови протягом всього періоду шкільного навчання, а роль вчителя відповідно поступово має трансформуватися від фасилітатора до самомедіатора і медіатора, спрямовуючи фокус на розвиток в учнів стратегічних умінь медіативної діяльності – застосовувати компоненти соціолінгвістичної компетентності для досягнення максимального взаєморозуміння під час усного чи письмового спілкування з іноземцями.

Теорія «взаємонавчання» як засіб формування умінь і навичок вдумливого читання іноземною мовою в учнів 7-9 класів

О. С. Пасічник,
*кандидат педагогічних наук,
доцент, старший науковий співробітник
відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України*

Результати дослідження PISA констатують глобальну тенденцію до погіршення читацької грамотності серед молоді. На переконання дослідників, така ситуація зумовлена особливостями конструювання сучасного інформаційного поля в цифровому середовищі та моделями роботи з ним. Зокрема це: 1) фрагментарність цифрового читання; 2) витіснення складного текстового контенту візуальним; 3) зниження тривалості читання як діяльності для задоволення; 4) відсутність знання стратегій читання.

У контексті порушеної проблеми постає питання про те, як навчити учнів працювати з іншомовним текстом, вилучати необхідну інформацію та застосовувати її в подальшому для вирішення пізнавальних завдань. Поряд із відомими стратегіями роботи з навчальним текстом (*skimming; scanning, intensive reading, critical reading*) вважаємо за доцільне звернутися до теорії взаємонавчання (*reciprocal teaching, RT*), розробленої А. Palincsar та А. Brown у 1980-х рр. (Palincsar, & Brown, 1984). Нею передбачається, що розуміння прочитаного покращується через взаємодію вчителя й учня, коли обидві сторони активно залучені у діалог та спільно вибудовують логічні ланцюжки. З метою забезпечити повне розуміння тексту ця теорія пріоритезує такі стратегії роботи, як *передбачення, уточнення, постановка запитань та узагальнення*. Проведені дослідження з метою перевірки ефективності її положень засвідчили вищий рівень залученості учнів та краще розуміння змісту прочитаного, розвиток допитливості та критичного осмислення тексту.